

Boekpresentatie van de nieuwe vertaling

Clara van Assisi, Geschriften en oudste bronnen

Den Bosch 30 januari 2015

Een historische dag voor heel de franciscaanse familie in Nederlands taalgebied, zo kan je 30 januari 2015 wel noemen. Na 8 jaar uiterst secure arbeid van een klein groepje mensen die hun levenswijze inspireren aan Franciscus en Clara van Assisi, werd deze nieuwe vertaling van de geschriften en oudste bronnen van Clara van Assisi voorgesteld en gepresenteerd aan de +100 aanwezigen die bijna allen deel uitmaken van de Franciscaanse Beweging van Nederland en Vlaanderen.

Om 13.30u waren we verwacht in de Franciscuszaal en onthaald op een kop koffie. Zo een enthousiaste groep mensen die blij en soms ook verrast waren elkaar daar te ontmoeten! Verbonden door dezelfde inspiratie en, zeker de voorbije jaren, door het hoopvol uitzien naar deze toch wel historische dag van de boekpresentatie!

Wie zal er méér naar uitgekeken hebben dan de vertalers zelf die we hier graag bij name noemen: Marjan Bouritius, zr. Beatrijs Corveleyn osc, zr. Angela Holleboom osc, Esther van de Vrie onder eindverantwoordelijkheid van dr. prof. Gerard Pieter Freeman fb van het Franciscaans Studiecentrum.

Een toelichting

Hij opende de boekpresentatie met een toelichting bij de nieuwe vertaling aan de hand van een PowerPoint in vier onderdelen: het waarom van dit nieuwe boek, de onderverdeling ervan, wat nieuw is in het boek en de werkwijze van de vertalers.

1. Waarom een nieuw boek?

Niet omdat de vorige vertaling die dateert van 1985 niet goed zou zijn geweest, ze was, zelf internationaal een goede vertaling, en ook niet omdat ze was uitverkocht, Waarom dan wel? Omdat de eerdere vertaling niet meer in overeenstemming was met de laatste vertaling van de Geschriften van Franciscus van Assisi.

Omdat het Claraonderzoek van de afgelopen twintig jaar belangrijk onderzoekswerk heeft gedaan waardoor nieuwe inzichten en bronteksten aan het licht zijn gekomen.

2. De onderverdeling van het boek

Het boek bevat 38 teksten en is onderverdeeld in vier delen. Eén van de belangrijkste beslissingen die de vertalers genomen hebben, is om de teksten van Clara niet allemaal onder te brengen in het eerste deel van het boek. Het opent met een chronologie van Clara's leven en documenten van en over haar leven, dood en heiligverklaring. Het eerste deel bevat Clara's brieven, Testament en Zegen. In het tweede deel vind je de hele ontwikkeling van Clara's leefmodel en haar Regel. Het derde deel gaat over haar leven, dood en het Proces van de heiligverklaring van Clara waarin 20 mensen getuigen over haar leven, van wie 15 medezusters. Het vierde deel is rijk aan documenten

en franciscaanse getuigenissen, een verzameling van de oudste bronnen en geschriften die verband houden met Clara en haar zusters.

3. Wat is nieuw in het boek?

Er staan maar liefst 16 nieuwe teksten in dit boek die nooit eerder in het Nederlands vertaald zijn. De brief aan Ermentrudis, die in oudere vertalingen wel was opgenomen, is in deze weggelaten om de eenvoudige reden dat men nu zeker is dat Clara die nooit zelf geschreven kan hebben. Het vroegste handschrift dat verband zou kunnen houden met deze brief dateert uit de 14e eeuw, toen was Clara al lang overleden. De vertaling van dit 14^e eeuwse handschrift is wel in het boek opgenomen, maar niet meer de vroegere vertaling van het 18^e eeuwse handschrift.

4. Hoe zijn de vertalers te werk gegaan?

De totstandkoming van dit boek verliep in 7 fases waarin de teksten woord voor woord bediscussiëren werden om tot een verantwoorde consensus over de juiste vertaling te komen. Daarbij moet worden rekening gehouden met het feit dat vertalers altijd voor 95% vertalen wat ze denken dat er staat en voor 5% wat ze denken dat er zou moeten staan (vb. woorden die mogelijk fout gekopieerd zijn in de handschriften). Heel dit proces heeft ongeveer acht jaar in beslag genomen, een heel secuur monnikenwerk dus dat van de vertalers ontzettend veel geduld vraagt, en tijd en aandacht, zowel in groep als persoonlijk. Gelukkig konden de vijf vertalers met veel plezier, moeite en tijd heel goed samenwerken en hebben zij dit werk graag gedaan ten dienste van heel de Franciscaanse Beweging maar ook van alle mensen die zich door Clara van Assisi willen laten inspireren.

Een voorsmaakje

Na de voorstelling van het boek werd aan de aanwezigen een voorsmaakje gegeven van de teksten. Drie fragmenten werden eruit voorgelezen oa. één document dat nooit eerder in het Nederlands vertaald werd, afgewisseld met blokfluitmuziek en zang: het mooie lied *Audite Poverelle* dat Franciscus voor Clara en haar zusters schreef, een document dat uiteraard ook in dit boek te vinden is.

De Klara-Quellen

Nadien zou een uiteenzetting volgen van dr. Martina Kreidler-Kos en zr. Ancilla Rötger, claris over hun ervaringen met de nieuwe uitgave van de Duitstalige Klara-Quellen. Door de hevige sneeuwval in Duitsland konden ze echter niet op de boekpresentatie aanwezig zijn. Maar niet getreurd, dr. prof. Gerard Pieter vertaalde hun betoog en hield dit afwisselend met zr. Beatrijs.

Drie groepen mensen

Drie groepen mensen die met de Klara-Quellen in contact komen

In hun betoog schetsten de Duitse Claraonderzoekers een beeld van drie groepen mensen die met de Klara-Quellen in aanraking komen: de onderzoekers zelf, de religieuzen van de franciscaanse orde en franciscaans geïnspireerde en geïnteresseerde mensen.

Wat de eerste groep betreft, de onderzoekers, is hun conclusie dat het voor hen dankzij de Klara-Quellen nu makkelijker is om Clara-onderzoek te doen en dat de H. Clara onmogelijk nog langer beschouwd kan worden als enkel 'het kleine plantje van Franciscus'. Wat de tweede groep betreft stellen deze onderzoekers vast dat de bronnen nog veel te weinig geraadpleegd en gelezen worden door de franciscaans geïnspireerde broeders en zusters. In vele kloosterbibliotheken vindt men onaangeroerde, kraaknette exemplaren van de Geschriften en bronnen, ze zijn dus wel voorhanden

maar worden nog veel te weinig gelezen. Ze hopen echter dat de Klara-Quellen ertoe zullen bijdragen dat de broeders en zusters van de franciscaanse orde de bronnen nu meer gaan lezen en bestuderen.

De derde groep, geïnteresseerde en franciscaans geïnspireerde mensen hebben het wel vaak voor Franciscus van Assisi, maar nauwelijks voeling met Clara. Als ze al van haar gehoord hebben, dan staat deze vrouw en haar inspiratie in hun idee ver weg van hun dagelijkse leefwereld. Daarom is het niet gepast deze mensen zo een boek als de Klara-Quellen in de handen te duwen en te zeggen: 'Lees maar, zo zal je de H. Clara leren kennen.'

We zouden kunnen besluiten dat Clara's Geschriften te ver af staan van de leefwereld van de mensen van vandaag en blijkbaar enkel maar nuttig zijn voor de eerste groep: de onderzoekers en experts in het Clara-onderzoek, en die is zeer klein. Dit te moeten vaststellen is een ontzuivering, en we zouden het bij die ontzuivering kunnen laten, thans willen we toch nog wat verder kijken, naar drie andere ervaringen.

Drie ervaringen

De eerste ervaring is dat Clara's woorden nood hebben aan ontmoetingen om begrepen te kunnen worden. Het is door de woorden van Clara zelf te beleven, dat we een brug bouwen naar mensen van vandaag. Wanneer we hen vertellen over haar menselijkheid, haar strijd, haar verlangens en conflicten, haar vermogen om met anderen in dialoog te treden, dan brengen we haar veel dicht bij de mensen. Alle documentatie die we vandaag ter beschikking hebben, ook in de Klara-Quellen, is fantastisch, maar moet niettemin verlevendigd worden. Mensen van onze tijd hebben geen boodschap aan 'onberispelijke heiligen' zoals mensen in vroegere tijden. Onze tijd heeft nood aan levensnabije heiligen. We moeten van hen kunnen leren hoe je met de grote vragen van het leven omgaat.

In Clara's leefmodel gaat het om wat zij haar zusters op het hart drukt vanuit hun concrete levenservaring gegroeid en dit geldt nu nog steeds voor de onderlinge relaties van haar zusters: relaties die je verplichten om naar elkaar te luisteren, armoede als vraag naar authenticiteit voor God en de mensen, de bescherming van de innerlijke clausuur van ons hart, hoe omgaan met spreken en zwijgen en vele andere concrete vragen. Zo is haar levensmodel ontstaan, door het levensideaal, de persoonlijke inspiratie, te leggen op het eigen leven van alledag en het zo opnieuw levend maken. Dat is de uitdaging voor ons vandaag.

De tweede ervaring is dat mensen tegenwoordig nood hebben aan kleine stukjes tekst. Misschien is deze ervaring een heel bijzondere spiegel van onze tijd: mensen hebben zo ontzettend veel woorden om zich heen, ze brengen de concentratie niet meer op om veel en lang te studeren. Er worden al Bijbels in clouds gedrukt, in porties die mensen van vandaag op kunnen nemen. Het is wetenschappelijk bewezen dat mensen wanneer ze steeds meer informatie opnemen, uiteindelijk niet meer kunnen onderscheiden wat belangrijk of onbelangrijk is, omdat het werkgeheugen in onze hersenen overbelast raakt. Met veel woorden hoeven we dus niet aan te komen, maar wel met woorden en gedachten die uit de geleefde ervaring zijn ontstaan en die mensen in hun alledaagse leven raken. Clara's teksten zijn zo ongelooflijk geconcentreerd dat mensen van vandaag daar in eerste instantie maar weinig van verdragen.

Dat brengt ons bij de derde ervaring, dat mensen vandaag op bijzondere wijze geraakt worden door bepaalde woorden van Clara, bijvoorbeeld die ze sprak op haar sterfbed: 'U, Heer, die mij geschapen hebt, wees gezegend.' Wat verwonderen mensen zich over deze zin, ze zuigen hem als het ware op! Die bemoedigende woorden dat je geschapen bent. En wat zijn ze opgelucht wanneer ik ze

vertel dat deze zin niet van een jonge vrouw komt die van kracht blaakt en het ene na het andere succes heeft, maar van een oude vrouw op haar sterfbed, die nog niet eens weet of haar levenswerk, haar eigen ordesregel, voltooid zal worden. Er is geen succes, geen uitzonderlijke kracht, geen uiterlijke schoonheid nodig om aan God te behagen. Hij heeft ons zo geschapen en dat is goed zo. Mensen vandaag beleven hun leven niet meer als een geschenk van God. Ze worden beheerst door de idee dat je eeuwig jong en schoon moet zijn om in de smaak te vallen, dat je carrière moet maken, alvorens aan kinderen te beginnen. ‘Social freezing’ heet dit fenomeen dat door sommige bedrijven zelfs gefinancierd wordt.

Alles moet controleerbaar zijn en als het dat niet meer is, plegen we maar best euthanasie.

Besluit:

Clara's zusters hebben echter begrepen hoe kostbaar deze zin was die zij voor zich uit fluisterde. Zr. Filippa, die een goed geheugen had, heeft deze zin goed onthouden en later werd hij schriftelijk vastgelegd. Dat geldt ook voor ons: herinneren wij ons goed wat Clara ons gezegd heeft, en dragen wij dit woord uit, niet enkel in gedrukte versies of onderzoeksnota's, maar door ons concrete leven en spreken, als een levende herinnering.

De Getuigenis

Het was echt wel passend hier, en ook erg inspirerend, de getuigenis te mogen beluisteren van Marieke Drent, een jonge vrouw die de spiritualiteit van de H. Clara in het leven van elke dag beleeft. De eenvoud en oprechtheid waarmee ze haar getuigenis gaf, hebben vele harten geraakt. Daar kunnen de zusters Clarissen in ieder geval nog iets van leren. Hier enkele lichtflitsen:

Net zoals Clara aanwezig is in alle eenvoud hier in het beeldje op de altaartafel, wil ik haar ook present stellen. We horen vandaag interessante verhalen over de achtergrond en over de geschriften. Voor mij heeft Clara de spiritualiteit voorgeleefd, wat betekent dat ze heeft laten zien dat het werkt!

Op mijn kalender stond een spreuk: “Als je een waardig iemand ontmoet dan kun je hem beter navolgen”. Ik wil het dan ook met jullie hebben over navolging in drie door mij bedachte stappen:

- Bewustwording
- Bezinning
- Bekleden

Deze stappen leg ik uit door middel van voorbeelden hoe de spiritualiteit in mijn leven zichtbaar wordt.

1. Bewustwording:

Ik heb zin in een koekje! Daar sta je dan in de Albert Heijn waar een volledige gang aan koekjes is gewijd. In mijn mandje liggen inmiddels bokkenpootjes, kletskoppen, oreo's en mijn hand reikt naar de appelkoeken. Materiële belemmeringen noem ik dit. Lekker, maar een belemmering. Omdat er zoveel is dat ik steeds meer wil. Het is zo vanzelfsprekend dat het niet meer bijzonder is. Ik ben aan het studeren en gedachteloos blijft mijn hand naar de kletskoppen gaan. Totdat ik merk dat het pak leeg is. Ben ik nu verzadigd?

De sabbat tijd in een clarissenklooster heeft me geleerd dat de essentie van het samen zijn in de recreatie maakt, dat één koekje voor mij voldoende is om een verzadigd gevoel te krijgen. Juist omdat het niet vanzelfsprekend is dat er altijd koekjes zijn, is het op het moment dat het er wel is, extra bijzonder.

Nu ben ik mens dus mag ik af en toe zin hebben in een koekje. Maar dit verhaal gaat over het bewust worden, over hoe vaak ik onbewust handel op een dag. Ik leer iets veel meer waarderen als het niet vanzelfsprekend is. Dit kleine voorbeeld gaat over bewust worden! Bewust worden van eigen handelen. Ik nodig u uit deze stap te onthouden. Als u zich wilt omvormen in navolging van Clara –indirect dus in de navolging van Christus - dan moet u zich eerst bewust worden van hoe u handelt en welke verandering noodzakelijk is.

2. Bezinning

Bezinning is het nadenken om inzicht te krijgen. Ik begin mijzelf na de bewustwording af te vragen wat voor mij in mijn leven belangrijk is in de navolging van Clara die mij de navolging van Christus voorhoudt. Er wordt een omvormingsproces verondersteld. Allereerst moet je dan op weg gaan naar jezelf. Wie ben ik en hoe kan ik ervoor zorgen dat de belemmeringen die mij daarvan weerhouden weggenomen worden? Dat betekent dat je soms een zoals Clara ze noemt ‘aardse zekerheid’ los moet laten.

Mijn aardse zekerheid bestond uit, en bestaat soms nog uit, bevestiging vinden in wat een ander zegt over mijn handelen. Daarin zitten voldoende valkuilen. Eén van deze valkuilen is het ontzettende irritante ”.....ja maar”. Soms wil ik zo graag begrepen worden door anderen dat ik vergeet mij af te vragen waarom dat is. Dan ben ik niet meer trouw aan mijzelf, niet ten diepste in ieder geval. In mijn sabbath heb ik de tijd genomen om goed te luisteren naar wat mij ten diepste beweegt. De spiritualiteit van Clara hielp om stil te worden en te luisteren. Maar ook stil te worden en niet direct te reageren als iemand een opmerking maakt.

In mijn sabbathtijd bij de zusters Clarissen kwam ik dus steeds een stukje dichter bij mijzelf en hierdoor ook dichter bij God. Ik leerde luisteren naar wat mij ten diepste beweegt, waar ik ten diepste mijzelf kon zijn. Ik leerde hoe ik vanuit mijn innerlijke rust kon handelen. Zo mag ik langzaam veranderen van iemand die zich vastklampt aan aardse zekerheden in een vrij mens. De stilte en het koorgebed hielpen mij daarbij. En als ik nu thuis ben, in mijn eigen kamer probeer ik die stilte te bewaren. Dat is soms lastig, vooral omdat ik het alleen moet doen.

Na de bewustwording heb ik dus gezien wat ik wil veranderen. Ik bezin me op mijn handelen en doe er wat aan. Ook deze stap mag u onthouden. Want stil staan bij het eigen handelen, daar verandering in brengen, is dus de bezinning. Je denkt na om inzichten te krijgen. Dit doe ik vaak in stilte. Ik maak voor mijzelf tijd om stil te worden en te kijken hoe ik bewuster kan leven. Hoe ik in liefde kan leven. En hoe ik kan blijven leven zonder te oordelen. In liefde en mededogen.

3. Bekleden

Clara zegt ‘doe het oude af en bekleed je met de nieuwe mens’. Clara wilde bekleed zijn met Christus. Voor mij is God liefde. En Liefde is op weg zijn is naar jezelf en jezelf vinden in elkaar. Dit kan omdat wij geschapen zijn naar Gods evenbeeld. Liefde is op weg zijn naar jezelf en jezelf vinden in elkaar, een mooie zin om even bij stil te staan. Kunnen wij ook God, Christus, Heilige Geest, vinden in elkaar? Ik heb mogen ervaren dat de liefde van God zichtbaar is in mensen. Eigenlijk in de gehele schepping. Ik kan me dus bekleden met Gods liefde omdat ik er dagelijks in leef!

Een ontmoeting met Christus in de ander heb ik mogen ervaren in Turkije tijdens een studiereis. Dit gebeurde toen we een moskee uit kwamen. Daar stond een oudere vrouw met hoofddoek, licht gebogen. Ze verkocht tolletjes: ‘toepies’, zoals zij ze noemde. Eerst liep ik voorbij, ik hoefde geen tolletje te kopen. Een reisgenoot kocht echter een tol, en de vreugde was te zien op het gezicht van de vrouw. Het was aandoenlijk en prachtig om te zien hoe die ene lira haar dag goed maakte. Deze

klasgenoot gaf dus een voorbeeld en ik zag hoe het werkte! Ik volgde dit na. Ik kocht ook een 'toepie'. De vrouw legde ons enthousiast uit hoe de tol werkte en het was nog leuk ook! Ik herkende oprechte liefde in de ogen van de vrouw. Even later zag ik de vrouw weer voorbij komen. Ze had een zak met broden bij zich, waarschijnlijk gekocht van de lira's, gekregen door de verkoop van de tolletjes. Dankbaar liep ze ons voorbij met een lach op haar gezicht.

De medemens met mededogen en erbarmen tegemoet gaan. Hierover sprak Clara. De eenvoud werd zichtbaar in mijn zuster, de vrouw die tolletjes verkocht. Ik voelde me verbonden met deze vrouw. In haar zag ik een glimp van Christus.

Clara heeft het voorgeleefd om je meer en meer om te vormen naar het beeld wat God ons in Jezus voorhoudt. Om me daar bewust van te worden heb ik als mens een gemeenschap nodig die mij daarin draagt, die dit voorgeleefde leven ook wil navolgen en mij daarin sterkt. Als u in de veertigdagentijd wil vasten en bewuster wil gaan leven, dan houdt u dat maar vol als u een medestander hebt, of een groep. Dan voelt u zich gedragen. En als u zelf dan een dag merkt dat het u niet zo goed afgaat, kunt u altijd terug vallen op de ander.

Clara voelde zich ook gedragen door de gemeenschap. In gebed. In stilte. In haar zoektocht naar zichzelf en naar God. Op haar beurt droeg ze haar medezusters ook een warm hart toe en bemoedigde ze. Ik nodig u uit om vanavond allemaal 5 minuten stil te zijn. Het mag langer als u het gewend bent. Zo kunnen we, dat wat Clara ons leert, present te stellen en verbonden zijn in deze stilte.

Ik wil u bedanken voor de aandacht. Ik heb ik geprobeerd om Clara present te stellen, en te laten zien dat het voorgeleefde leven ook in de navolging, werkt. Ik hoop dat de spiritualiteit van Clara nu ook zichtbaar mag worden in uw leven. En dat de drie stappen bewustwording, bezinning en bekleeden u daarbij mogen helpen.

En last but not least....

Na dit pakkende en zeer herkenbare getuigenis, volgde voor de vertalers wellicht een hoogtepunt van deze boekpresentatie. Eén van hen, Marjan Bouritius, vertelde ons met hoeveel vreugde zij samen met de anderen aan de vertaling gewerkt had en uitte ook haar diepste wens dat wij vreugde zouden mogen vinden door deze nieuwe vertaling van de Geschriften, deze bijzondere vrouw Clara nog beter te leren kennen. Daarop overhandigde Marjan de twee eerste exemplaren aan zr. Ria van Dinther en zr. Martine van de Walle, presidentes van de Nederlandse en Vlaamse clarissenfederatie.

Zuster Ria omschreef het als 'een zeer feestelijk gevoel' dit eerste exemplaar in ontvangst te mogen nemen. Zij vertelde hoe verrijkend het was de leden van vertaalgroep zo vaak in huis te mogen ontvangen. Tegelijk was het ook een opgave waar alle zusters hun steentje voor bijdroegen. Ook dankte ze de Vlaamse clarissenfederatie die dit project financieel mee ondersteunde.

Ze benadrukte nog een keer het monnikenwerk dat deze mensen geleverd hebben en zei: zij waren meer dan een vertaalcommissie, ze waren een hechte vriendengroep, aan elkaar gewaagd, die samen hard gewerkt hebben, maar ook veel gelachen, en in de allerlaatste fase van de afwerking van het boek, ontstond er een lichte wanhoop: als Gerard Pieter nu nog één nieuwe tekst vindt die vertaald moet worden, dan is dat voor de volgende vertaling binnen een jaar of 40.

Zr. Ria had de eer enkele boeken cadeau te geven oa. ook aan onze medebroeder André Jansen.

Zij eindigde met een treffende boodschap voor de vertalers: ‘Nu jullie het boek uit handen hebben gegeven, verdwijnt je op de achtergrond, en laat je de boodschap van Clara gaan spreken’. Dit wensen zij zeker aan alle lezers toe!

Een dankwoord

Zr. Martine gaf een bloemetje aan alle vertalers. En deze feestelijke zitting werd afgerond met een dankwoordje van Mieke Dorsers, directeur van het franciscaans studiecentrum. Zij nodigde dan ook alle aanwezigen uit om een glaasje te drinken in vreugde en franciscaanse zuster- en broederschap. Ondertussen ging de eerste druk boeken vlot van de plank!

Wat zullen Clara en Franciscus zich verheugd hebben over dit samenzijn! Moge hun boodschap nu in onze streken op een nieuwe wijze weerklinken, en met enthousiasme geleefd en uitgedragen worden.